

sve više iskustva u ovladaavanju tehnikom i posluživanju strojeva na pojedinim radnim mestima. No, ne bi se moglo reći da je tako svuda i u svim pogonima. Imade pored neznanja, nepoznavanja posla i nebrige, što je svakako rezultat niskog standarda stručnosti mlekarskog osoblja, koje većinom nije poznavalo rad u industrijskim postrojenjima. To se najviše oseća u manjim mestima, sa oskudnim brojem industrijskog radništva. Zbog toga bi podizanju stručnosti mlekarskih radnika u pogonima trebalo pokloniti veću pažnju.

Isto tako ne bi se moglo reći da u celosti uredno i na vreme izvršavamo obaveze u pogledu podizanja i rada na sabiralištima mleka. Još nije uvek shvaćen njihov značaj i uloga na otkupnoj teritoriji. Zato se njihova uloga potcenjuje i oni za investitora u izgradnji predstavljaju sporedniji posao.

Tako još nisu svuda sabirališta završena i puštena u rad. Imade ih koja se grade već treću godinu. Sve se nekako misli da treba najpre završiti centralni pogon, pa onda sabirališta mleka. Međutim, to treba obratno ili barem paralelno jedno sa drugim. Najslabije u tome stoji fabrika mleka u prahu u Županji i mlekara u Sarajevu. Tamo isporučeni strojevi i oprema stoje neugrađeni već tri godine. Zbog toga je Županja imala znatne količine mleka s visokim procentom kiselosti, kojega nije mogla prerađivati u prah, nego u meki sir i brinuti se za njegov hitan transport i prodaju. U 1952. i 1953. godini od kupljenih 4.202 tone mleka, zbog takvog slučaja morala je preraditi u sir 1.296 tona mleka, što predstavlja 34% od sveukupnog kupljenog mleka. Za taj procenat oštećena su deca koja u zemlji troše mleko u prahu, jer ga još uvek u zemlji nema dovoljno.

Isto tako slabije teče podizanje sabirališta mleka drugog programa. Treba imati na umu da od urednog izvršenja naših obaveza zavisi daljnja pomoć Unicefa za podizanje mlekara u drugim gradovima i industrijskim naseljima. Neuredno izvršenje obaveza dovodi našu zemlju u nezgodan položaj u odnosu napram ove međunarodne organizacije, jer zaista nemamo moralnog prava tražiti pomoć za nove programe, dok raniji nisu potpuno završeni. Na taj način odugovlačimo mogućnost da i drugi gradovi dobiju potrebnu pomoć.

Gabler Franjo

ZADRUŽNA MLJEKARA U OTOČCU ILI PROBLEMI RAZVOJA MLJEKARSTVA U LICI

Područje kotara Otočac ubraja se među plodnije kotare siromašne Like.

Samo mjesto Otočac, sjedište kotara, leži u plodnoj Gackoj dolini, a udaljeno je oko 20 km od najbliže želj. stanice Vrhovine, odakle polazi i u Plitvička jezera.

Jake ličke zime sa dosta snijega omogućuju, da se u proljeće zemlja i potoci opskrbe vodom, kojom ovaj kraj oskudijeva naročito za sušnih ljeta, a takvih ima ovdje često.

Na području ovoga kotara živi oko 5.400 domaćinstava, koja se pretežno bave poljoprivredom, a ponajviše stočarstvom. Prema posljednjem popisu u otočkom kotaru ima oko 6.500 krava i oko 14.000 ovaca, tako da na jedno domaćinstvo otpada poprečno 1,2 krave i 2,6 ovaca.

Velika je razlika u broju stoke ovoga kotara prema nekim slavonskim kotarima, kao što su na pr. Vinkovci, gdje na 11.977 domaćinstava otpada oko 4.100 krava. Našice sa 8.500 domaćinstava i 4.100 krava, Valpovo sa 5.571 domaćinstvom i s neko 2.000 krava.

U kotaru Otočac, koji ima relativno razvijenije stočarstvo, promet mlijekom je vrlo slab, gotovo nikakav, jer je slabija i proizvodnja po kravi, maloj ličkoj buši, koja živi često u vrlo teškim životnim i prehrambenim prilikama. I sam proizvođač kao da se pomirio sa slabom proizvodnom mogućnošću svog stada, koje daje tek toliko, da se podmiruju potrebe proizvođačeva domaćinstva, jer drugih kao da i nema.

Otkupom mlijeka započelo se pred par godina, no posao nije se mogao razviti. Mljekare, koje su osnovane god. 1948. u Vrhovinama i kasnije u Otočcu, morale su obustaviti rad. Tadašnje administrativne mjere u našoj privredi — obvezni otkup i dr. — u ovakovoj situaciji nisu mogle potaknuti ličkog proizvođača-stočara, da poveća broj stoke i pojača njezinu proizvodnu sposobnost. On se radije zaposlio kod prijevoza na šumskim i drugim radilištima, da bar djelomično podmiri najnužnije potrebe za svoje gospodarstvo.

Nove prilike u našem privrednom životu izmijenile su stanje, a ono se mijenja još svejednako. Prihodi od prijevoza na šumskim radilištima smanjuju se, a nove valja sad izbiti iz svoga gospodarstva. Proizvođač sve jače osjeća potrebu, da više proizvodi i da unovči svoje proizvode, kako bi se opskrbio industrijskim i drugim potrebnim artiklima. Tako raste interes i za prodajom mlijeka i povećanjem njegove proizvodnje.

Kotarski savez poljoprivrednih zadruga u Otočcu zajedno s Poljoprivrednom zadrugom, da bi pojačao ovaj interes i da bi proizvođačima omogućio unovčiti mlijeko, osnovao je mljekaru u Otočcu.

Uz pomoć Udruženja mljekarskih poduzeća NR Hrvatske mljekara je proradila u polovici studenoga prošle godine. S obzirom na specifičnosti tamošnjih prilika i početak valjalo je početi skromnije, a među ostalim i voditi računa o ekonomičnosti tog objekta.

Tako je za smještaj mljekare adaptirano i prošireno jedno prijašnje skladište. Uređene su tri prostorije, od kojih jedna služi i za zrenje sira. Nabavljeni su uglavnom rabljeni uređaji za preradu (sirni kotlovi, separator, bučkalica i dr.). Dovoljno hladne vode dovodi se vodovodom i električnom pumpom iz rijeke Gacke.

Mlijeko i vodu zagrijavaju izravnim loženjem pod kotlovima.

U ožujku je ova mljekara primala nešto preko 300 litara dnevno, ali su se količine mogle povećati, jer se mlijeko nije sabiralo iz većine okolnih sela. Po kapacitetu mljekara može preuzimati do 600 lit, a nabavi li još jedan kotao, povećat će se kapacitet i na 1.500 lit. Kada se promet mlijekom poveća i poslovi razviju, pa kad bude i raspoloživih sredstava, moći će se nabaviti i novi suvremeniji strojevi i smjestiti u prostrane prostorije mljekare.

Osniivači mljekare mnogo su se trudili, da je što ljepše urede, pa možemo reći, da je to ne samo najbolja mljekara u Lici, nego da ne zaostaje ni za većinom mljekara u NR Hrvatskoj.

Kako je svaki početak težak, nije čudo, da i ova mljekara u svom poslovanju nailazi na razne poteškoće.

Prva poteškoća leži u kvaliteti mlijeka. Dosad, zahvaljujući hladnom zimskom vremenu, neprilika ima samo kod obiranja i razvodnjivanja, pa se pro-

sječna sadržina masti često mijenja od dana do dana, a kreće se od 2,7% do 3,7%. Specifična težina mlijeka isto tako se mijenja.

Naravno, od slabog mlijeka nema dovoljno ni proizvoda, pa se mijenja i rendement. Za prva dva mjeseca ove godine ovaj je iznosio ispod 6%, a prvih 20 dana ožujka nešto oko 8,5% nezrelog sira. Dodamo li ovome neiskorištene količine mliječne masti iz sirutke, onda to poslovanje daje još slabiji ukupni financijski rezultat.

Pored ovih javljaju se i druga pitanja organizacione i stručne naravi: doprema mlijeka — vozari i donosioci mlijeka ne dolaze redovno i na vrijeme; proizvođači nemaju dovoljno suđa za manipulaciju mlijekom i ne održavaju suđe čisto, kvaliteta robe, koja se proizvodi i njeno redovno plasiranje na tržištu i dr.

Hoće li se ove prepreke ukloniti, zavisi o uvjetima, pod kojima se posao obavlja, a još više o ljudima, kojima je povjeren taj posao i briga za mljekaru.

Sigurno je, da će se teže rješavati pitanje kvalitete mlijeka i količina, jer se ovdje mlijeko dosad i nije otkupljivalo, a i kraj oskudijeva vodom. Na to pitanje nadovezat će se još i ono o ekonomičnosti sabiranja i ostalih troškova, koji smanjuju rentabilnost mljekare; nadalje poteškoće u isporuci robe zbog udaljenog željezničkog saobraćaja. Sve će to zadavati poteškoće u poslovanju otočke mljekare.

S kakovim će se uspjehom svladavati sve ove poteškoće, zavisi i o stručnoj sposobnosti i zauzimanju osoblja u samoj mljekari, a i o suradnji ovih s ostalima, koji im pritom mogu pomoći i koji su baš s obzirom na početak i ulogu mljekare za ovaj stočarski kraj za to pozvani. Valja odgajati proizvođača, da proizvodi mlijeko pod najnužnijim higijenskim uvjetima; naučiti ga da pravilno rukuje mlijekom, i da ga uredno predaje. Isto tako treba osposobiti sabirače, da svoj posao obavljaju na zadovoljstvo mljekare. Sve to nije lako, a ne može se ni brzo postići. Za taj posao valja angažirati ne samo zadrugare i njihove organizacije, nego i ostale pojedince i organizacije, kojima je dužnost ekonomski i kulturno prosvjeđivati sela u tom kraju.

Za rad ove mljekare sve se više zanima zadruga i njen upravni odbor, pa rukovodstva Kotarskog saveza i ostali rukovodioci na kotaru Otočac. O problemima ove mljekare često se raspravlja i na sastancima zadružnih i drugih organizacija, iako se njen život u privredi toga kraja još nije osjetio. Uporedo jača se interes proizvođača iz okolnih sela za prodaju mlijeka u mljekaru.

Ima nade, da će mljekara u Otočcu uspješno poslovati, i da će prve »bolesti« nakon kraćeg vremena preboljeti.

O mljekari u Otočcu možda ne bi trebalo toliko pisati, kad slične prilike ne bi tištile i gotovo sve ostale mljekare u Lici.

Iako je Lika izrazito stočarski kraj, mljekarstvo je u njemu vrlo slabo razvijeno.

Danas na području 8 ličkih kotara sa neko 35.000 krava i 122.000 ovaca imamo svega 8 »mljekara«. Od toga najveće količine mlijeka, cca 1.500 lit, ima ona u Gospiću i ona u Medku (također u kotaru Gospić) oko 800 lit. Ovo su ujedno i najstarije mljekare, koje doduše na najprimitivniji način, u baburama, pasteriziraju mlijeko i potom ga hlade — prva vodom iz gradskog vodovoda, a druga u potoku, koji redovno ljeti presuši. Šalju ga poduzeću »Hrana« u Split.

Ostale su zapravo male preradbene mljekare (Udbina, Brinje, Perušić, P. Dobro Boričevac) i imaju manje količine mlijeka po cca 300 lit na dan.

U par navrata bilo je i pokušaja, da se proširi mreža mljekara u Lici.

Tako su prije dvije godine počeli osnivati preradbene stanice na dobrima Direkcije planinskih dobara Gospić, gdje se sirilo ovčje mlijeko, no već slijedeće godine odustali su od toga, jer je dobar dio proizvedenog sira bio slabe kvalitete, pa se pokvario. Prošle godine je i Poljoprivredna zadruga u Gračacu osnovala mljekaru i počela prerađivati mlijeko, ali sa sličnim rezultatom kao na planinskim dobrima. Kako je mljekara u 5 mjeseci prošlogodišnjeg poslovanja izgubila 375.000 Din, odlučila je redovna godišnja skupština zadruge da mljekara obustavi preradu.

Slično je završila i mljekara u Titovoj Korenici, Buniću, Srbu i još neke prije osnovane mljekare u Lici.

Takova situacija, naravno, obeshrabruje i sili na zaključak, da mljekarama u Lici nema opstanka. Ali nije tako!

Da zaista ima uvjeta za mljekarenje u Lici, govore nam dovoljno jasno količine mlijeka, koje se sada sabiru u kotaru Gospić — mljekara Gospić i Medak — cca 2.300 lit na dan, a ljeti nadaju se i do 4.000 lit. Naravno, to ne znači, da se mljekare mogu osnivati bilo gdje i bilo kakove.

S druge strane industrijski i turistički gradovi u Dalmaciji, Split i Šibenik, imaju interesa i financijske mogućnosti, da kupuju svježje mlijeko i mliječne proizvode u Lici, s kojom ih veže dobra željeznička pruga.

U ovakvim prilikama glavni nedostatak jesu stručni kadrovi, čija bi sposobnost i marljivost među ostalim nadoknadila bar donekle ono, što otežavaju klimatske prilike i slab ekonomski i kulturni razvoj toga kraja.

Dobri i marljivi mljekarski stručnjaci mogli bi i u skromnije opremljenim mljekarama prerađivati mlijeko, za koje ne bi trebalo naročito velikih sredstava, a poslovi bi se s vremenom razvili i stekla bi se potrebna iskustva.

Nestašica vode vrlo je teška nevolja. Zato bi se i lokacija mljekara morala orijentirati prema mogućnostima opskrbe. To su mjesta uz željezničku prugu, pored koje su položene cijevi željezničkog vodovoda, ili mjesta u unutrašnjosti pri izvorima vode. I samog proizvođača trebalo bi uputiti, da nestašici vode doskoči tako, da sprema kišnicu.

Snijega i leda ima u Lici dovoljno, pa bi bilo lako hladiti mlijeko i mliječne proizvode za ljetnih žega. Zato bi trebalo, da se uz ovakovu mljekaru izgradi ledenica. To bi se moglo učiniti i u većini sela, gdje su sabirališta mlijeka.

Pri samom osnivanju, a i daljnjem poslovanju mljekara, naročito onih preradbenih, valjalo bi voditi ozbiljnu brigu i pružati im naročito stručnu pomoć. Domaćeg stručnog kadra zasad nema i dok se ne izgradi brojčano i kvalitetno, bila bi im potrebna pomoć od postojećih mljekarskih poduzeća u našoj Narodnoj Republici — u kadru i instruktaži.

Udruženje mljekarskih poduzeća NRH moglo bi ovdje mnogo pomoći — organizirati i bdjeti nad radom pojedinih mljekara, za koje su ovdje zadruge naročito zainteresirane.

Neprekidna veza i tijesna suradnja mljekara s tamošnjim organima privrede, zadrugarstva i vlasti za par godina urodila bi dobrim plodom. Mljekare bi svojim pravilnim poslovanjem najviše pridonijele većem zauzimanju tamošnjeg proizvođača — pretežno stočara, da unapređuje svoje gospodarstvo, a time i privredu svoga kraja.